

Team 20/20 – redo för redovisning

Robert Olsson, Sockerförädlarens BetodlingsUtveckling AB

Vägen framåt för sju av landets bästa betodlare – hur ska den se ut för att säkra ekonomin i svensk betodling efter att den nya socker-reformen fullt slagit igenom 2009?

Frågan ställdes redan 2002 och 2003 startades projekt Team 20/20. Uppgiften att besvara frågan gavs till ett team bestående av sju betodlare, sju rådgivare och ett antal forskare under ledning av projektledare Anita Gunnarsson vid SBU.

De sju lantbrukarna med sina rådgivare har utförligt presenterats i Betodlaren med början i nummer 3 år 2004.

Målsättningen var att finna långsiktiga lösningar som kunde sänka kostnaden och öka intäkten med 20 % jämfört med mätperioden 1998-2002. Sammantaget skulle detta innebära en 33-procentig sänkning av produktionskostnaden per kg socker.

Team 20/20 har drivits som ett PLA-projekt, d v s ett projekt för gemensamt lärande och handling (PLA = Participatory Learning and Action). Det innebär att processen att upptäcka och definiera proble-

men liksom att finna och utvärdera möjliga lösningar involverat hela gruppen.

Projektets väg med milstolpar presenteras i figur 1.

Projektet rymmer två huvudhörnstenar. En del där nya odlingsåtgärder jämförs med odlarens befintliga odlingsystem och en del som fokuserar på företagsstrategiska förändringar – den senare kallad Ekonomi 2012.

Med början i detta nummer av Betodlaren börjar vi servera dig resultat och slutsatser i som vi hoppas någorlunda enkelt läs- och smältbara bitar.

Först ut är Ekonomi 2012-delen med ett avsnitt i detta nummer och de två återstående i nästa nummer.

Vi räknar med att kunna lägga ut den kompletta slutrapporten för hela projektet på webbsidan www.sockerbetor.nu runt årsskiftet 2007/2008.

Vår tro och förhoppning är att de resultat, erfarenheter och slutsatser som kommer fram i detta kvalificerade odlarteam också ska inspirera dig till framåtsyftande åtgärder i din betodling.

Figur 1. Översiktsbeskrivning av vägen fram till Ekonomi 2012 i basprojektet Team 20/20.

^{a)} Utgångsläge. Maskiner enl. nuvärdet. Underlag för diskussion kring förbättringspotential.

^{b)} Maskiner enl. återanskaffningsvärdet. Underlag för diskussion kring experimenttytor.

^{c)} Av T Ingelsson & A Gunnarsson. Artikel i Betodlaren nr 1 2004.

^{d)} Av odlare och gårdens rådgivare.

^{e)} Teman och punkter vid projektgruppsmöten.

Ekonomi 2012 – verkligheten om inget görs

Team 20/20
Del 1

Sara Löfvendahl, Hushållningssällskapet, Kristianstad,
Anita Gunnarsson och Robert Olsson, Sockernäringsens BetodlingsUtveckling AB

Bildmontage: Thomas Jönsson

287 000 kr mindre i TB 2 och betornas andel av omsättningen på gården sjunker från 26 till 16 %. Så ser verkligheten ut för våra sju betodlare i toppklass – om ingenting görs. Så något måste göras!

Projekt Ekonomi 2012 är den del inom projekt Team 20/20 som behandlar hur företagsplanering och strategiska överväganden påverkar lönsamhetsutvecklingen i betodlingen.

Projektet söker svar på tre frågor:

1. Hur ser den ekonomiska verkligheten ut före och efter genomförandet av sockerreformen – om inget görs?
2. Vad vill odlarna göra efter att ha gjort en egen företagsanalys och gemensamt diskuterat problem och lösningar i gruppen?
3. Hur resonerar man och varför väljer man att göra som man gör?

I den här artikeln tar vi upp den första punkten.

Så här ser gruppen ut

Kärnan i Team 20/20 är gruppens sju lantbrukare. Gruppen karakteriseras av företaganda, gediget lantbrukskunnande och intresse för betodling men också engagemang i andra odlings- och företagsinriktningar. Se tabell 1.

Tabell 1. Team 20/20 – odlare och odlingsdata

Geografisk fördelning	Hela Skåne
Ålder	Medeltal 53 år (från 47 till 65 år)
Odlad areal	Medeltal 203 ha (från 93 till 315 ha)
Sockerbetsodling – andel	Medeltal 16 % av arealen (från 9 till 25 %)
Sockerbetsodling – avkastning (1998–2005)	Medeltal 9,8 ton polsocker per ha (från 8,5 till 11,3) 19 % över traktens medel i medeltal (från +7 till +31 %)

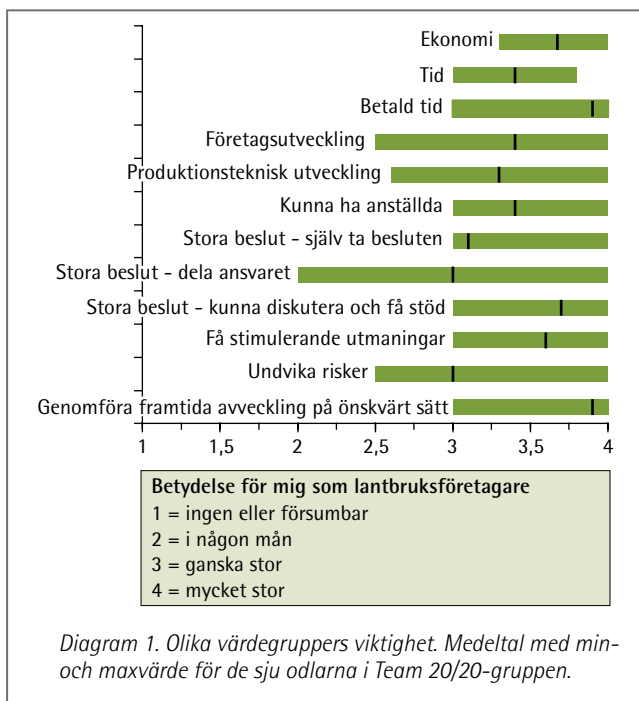

Diagram 1. Olika värdegruppers viktighet. Medeltal med min- och maxvärde för de sju odlarna i Team 20/20-gruppen.

Vad är viktigt?

Odlarna intervjuades enskilt i syfte att utröna vilket värde man satte på olika aspekter av sitt företagande. Den ena delen gällde hur viktiga olika värden var för lantbrukaren. Det visas i diagram 1. Resultatet kan kortast sammanfattas med den kända devisen att ”pengar är inte allt i livet”. Många olika värden gavs höga poäng. Detta återkommer vi mer till i nästa nummer.

Hur upplevs förändringen?

Den andra aspekten gällde **vilken värdeuppfyllelse** man upplevde under åren 2003–2005 mot vad man förväntar sig 2009 om man inte genomför några förändringar i sin verksamhet. Diagram 2 visar att värdeuppfyllelsen för två viktiga ekonomiska aspekter har varit den önskade före sockerreformen. Men man ser en drastisk försämring av ekonomin som helhet på gården och i ännu högre grad vad gäller betald tid år 2009.

Omsättningen ner

Sockerbetsgrödan stod år 2005 för mellan 12 och hela 45 % av omsättningen på enskilda gårdar. I medeltal låg siffran på 26 % för att år 2009 falla till i medeltal 16 % (tabell 2). I rena pengar betyder detta ett årligt intäktsbortfall på i medeltal 287 000 kr/odlare, med variation från 155 000 till 374 000 kr.

Måluppfyllnadsgraden är ett nyckeltal som beräknats i företagsanalysen och förklarar vilken intjäning företaget behöver ha för att täcka privatuttag, skatter, investeringsbehov, amorteringar och ökning av rörelsekapital (inflation). I medeltal 2005 var måluppfyllnadsgraden 116 %. Om ingen åtgärd vidtas beräknades den sjunka

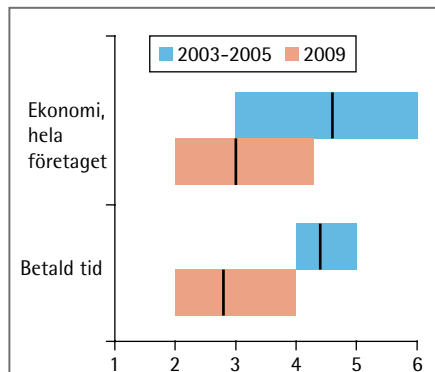

Diagram 2. Skillnad i upplevd värdeuppfyllelse före sockerreformen och förväntad värdeuppfyllelse efter sockerreformen om ingen åtgärd vidtas. Medeltal, min- och maxvärde för de sju odlarna i Team 20/20-gruppen.

- 1 = Oacceptabel situation även kortsiktigt
- 2 = Nära oacceptabel nivå. Det här kan bara accepteras tillfälligt
- 3 = Avviker rejält från ideallnivån men går att leva med om något annat för tillfället mer prioriterat värde väger upp det
- 4 = Avviker rejält från den nivå jag önskar, men det är ändå OK i det stora hela
- 5 = Jag är nöjd. Här finns vissa marginaler, men det är så här jag vill ha det långsiktigt
- 6 = Det här är en mycket bra nivå på värdeuppfyllelse. Jag kan tåla en försämring på detta område utan att det stör.

till, i medeltal, 74 % år 2009. Endast en av de sju lanbrukarna kommer att ha en intjäning som motsvarar måluppfyllnadsgraden 2009 om inga åtgärder görs. Tre av sju kommer då att ha en måluppfyllnadsgrad på under 50 %. År 2005 hade dock alla sju lanbrukarna en hög soliditet: medeltalet låg då på 74 %.

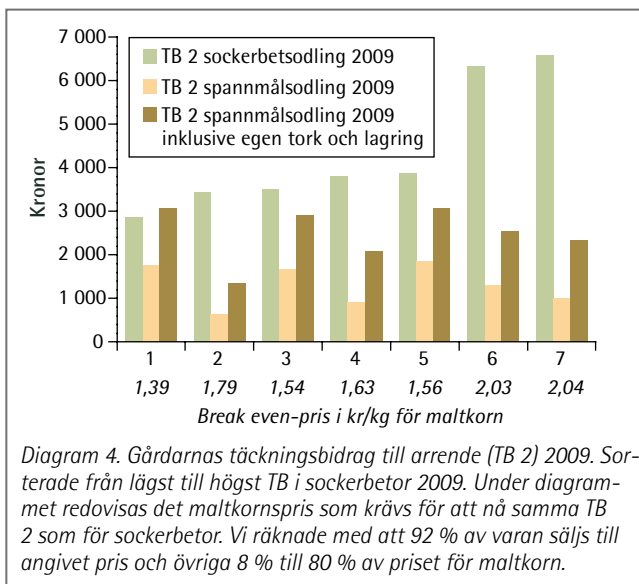
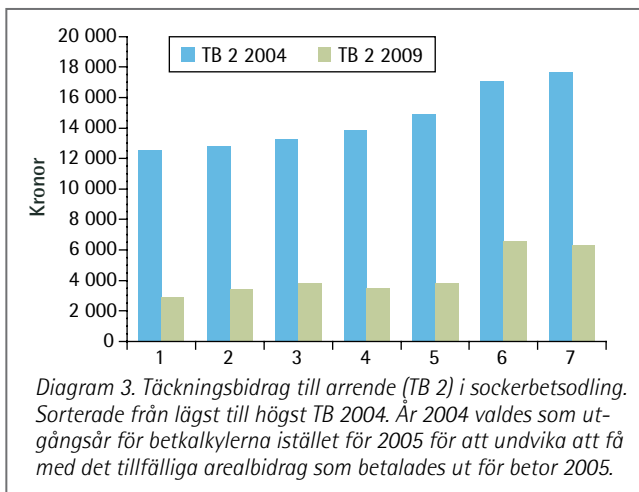
TB faller kraftigt

Diagram 3 visar att TB 2 faller kraftigt: från nivån 12 000–18 000 kr/ha till nivån 3 000–6 000 kr/ha. Det säger sig själv att kostnadsdelen blir än viktigare i den nya situationen. Maskinkostnaderna för gruppen låg före sockerreformen på i medeltal 4 040 kr/ha med variation neråt från 3 010 kr och upp till 5 300 kr/ha.

Byta till maltkorn?

Platsar då betorna fortsatt i växtföljden? Med historiska priser för spannmål är svaret utan tvekan ja för alla sju odlarna. Diagram 4 visar en jämförelse mellan betor och maltkorn. Priset på maltkorn har satts till 1,30 kr/kg utan egen tork och 1,45 med egen tork.

Sifferraden längst ner visar vid vilket maltkornspris som ett s k break even uppnås, d v s när betor och korn lämnar samma TB 2, givet att allt annat är lika. Sett över alla gårdarna blev break even-priset för maltkorn i medeltal 1,71 kr/kg med 1,39 kr/kg som lägsta värde och 2,04 kr/kg för

gården med den mest konkurrenskraftiga betodlingen.

Tabell 2. Ekonomiska nyckeltal: Sockerreformens betydelse för företagets totala omsättning

Nyckeltal	Företag							
	I	II	III	IV	V	VI	VII	Medel
Sockerbetsintäkt/omsättning 2005 (A)	45 %	22 %	17 %	27 %	37 %	12 %	23 %	26 %
Sockerbetsintäkt/omsättning 2009 (B)	28 %	16 %	11 %	19 %	21 %	7 %	11 %	16 %
Förändring:								
Differens i procentenheter (dvs A-B)	17	6	6	8	16	5	12	10
Omsättning 2009 jämfört med 2005	-15 %	-5 %	-4 %	-6 %	-15 %	-3 %	-5 %	-8 %

Foto: Anita Gunnarsson, SBU

Team 20/20:s projektgrupp.

Företagsanalysen

Företagsanalysen på de enskilda gårdarna har gjorts med hjälp av Hushållningssällskapets företagsanalysprogram. Lantbrukarnas två senaste bokslut med justeringar ligger till grund för beräkningarna.

Bidragskalkyler

- Intäkterna för sockerbetsodlingen är baserade på lantbrukarnas verkliga medeltal för skörd, sockerhalt och renhet för åren 1998–2005.
- Intäkterna i spannmålskalkylen bygger på att skördenivån är uppskattad av lantbrukaren till en normalskörd av malkorn på gården. Av den totala skörden beräknas 92 % avräknas som malkorn och 8 % som foderkorn. Avräkningspriset 2009 är satt till 1,00 kr för foderkorn och 1,30 kr för malkorn. Vid egen torkning och lagring är priset på malkorn förändrat till 1,45 kr.
- De rörliga kostnaderna bygger på lantbrukarnas verkliga insatser i form av utsäde, bekämpning och gödsling. Maskinkostnaderna inkluderar både fasta och rörliga kostnader för de ägda maskinerna (nuvärdesmetoden) samt eventuellt lejda tjänster.
- Arbetstiden grundar sig på lantbrukarnas uppskattningar av den totala nerlagda arbetstiden per gröda och hektar.

Läs mer i nästa nummer

Något måste göras! Team 20/20-gruppen väljer att gå från 16 till 20 % betor i växtföljden – men också en hel del annat. Läs mer om detta i nästa nummer.

Slutsatser

- Omsättningen i företagen minskar och sockerbetornas andel av omsättningen minskar betydligt. Sockerbetsintäktens andel av omsättningen i företagen var, i medeltal, 26 % före sockerreformen. Efter sockerreformen beräknades den sjunka till, i medeltal, 16 % om inga åtgärder vidtas.
- TB 2 för sockerbetsodlingen faller med ca 10 000 kr/ha från 2004 till 2009 då sockerreformen beräknas vara fullt genomförd.
- Försämringen i lönsamhet på gårdsnivå varierar från cirka 150 000 till cirka 375 000 kr per år. Skillnaden är bl a beroende av areal, andel sockerbetor av total areal och EU-ersättningszon.
- Trots den kraftiga betprissänkningen beräknades täckningsbidraget för sockerbetor 2009 vara högre än det för malkorn då malkornspriset sattes till 1,30 kr/kg. Vid ett malkornspris på 1,71 kr/kg 2009 beräknades TB 2 i medeltal bli lika för betor och korn. Detta sk break even-pris varierade mellan gårdarna från 1,39 till 2,04 kr per kg malkorn.